

ЕНЕРГИЕН ПРЕХОД ЧРЕЗ ИНДУСТРИАЛНА ПОЛИТИКА²

Keywords: energy transition; industrial policy; coal regions in transition; non-tariff trade barriers

Abstract: The European Union's energy transition should be understood not merely as an environmental objective set apart from the economy, but as a complex industrial policy. Key motives for the EU's energy transition include promoting economic growth, introducing non-tariff trade barriers (such as the Carbon Border Adjustment Mechanism), and enhancing geopolitical competition. While 'green' policies act as instruments for technological renewal, they may also intensify inequality between the EU's center and periphery, with poorer and coal-dependent Eastern European countries facing the greatest burden of the energy transition. In managing the energy transition, Bulgaria must implement an active industrial policy for its coal regions, particularly the Maritsa East complex. Rather than a disorderly phase-out or unjustified support for the coal sector, the state should promote the development of a new industrial ecosystem in its place. Ultimately, the energy transition demands targeted state intervention to transform declining 'Malthusian' sectors into innovative 'Schumpeterian' economic activities.

Когато лидерите на Европейския съюз подписаха през 2015 г. Парижкото споразумение за климата и се ангажираха Съюзът да влезе в ролята на „световен климатичен лидер“, и особено след като през декември 2019 г. Европейската комисия обнародва Европейския зелен пакт – първата стъпка, превръщаща принципните намерения за декарбонизация в план за действие – обществеността възприе тези инициативи на първо място като екологична политика. Екологичният компонент е от централно значение за политическия курс на ЕС, но мотивацията за „зелени“ политики е много по-комплексна и включва икономически, външно търговски и геополитически съображения. Твърдението на някои автори и политически кръгове, че ЕС е отишъл прекалено далеч в своите „екологични политики“ и с това вреди на икономическите резултати е неоправдано. Екологичните политики на ЕС са инструмент за постигане именно на икономически и геополитически резултати. Потвърждава го решението на Съвета на ЕС от 12 декември 2019 г., само ден след публикуването на Европейския зелен пакт, където ясно е

¹ Гл. ас. д-р Димитър Събев работи в Института за икономически изследвания към Българската академия на науките. / Dr. Dimitar Sabev works as an Assistant Professor at the Economic Research Institute of the Bulgarian Academy of Sciences. Correspondence address: d.sabev@iki.bas.bg.

² Текстът се разгърната версия на доклад, изнесен на конференцията „Бъдеще в капана на въглеродното минало“ (15-16.05.2026, Пловдивски университет). Конференцията е организирана в рамките на научноизследователски проект със същото наименование, финансиран от Европейския съюз – Next Generation EU, чрез Националния план за възстановяване и устойчивост на Република България, проект ДУЕКОС BG-RRP-2.004-0001-C01.

записано: „Преходът към климатична неутралност ще донесе значителни възможности като потенциал за икономически растеж, за нови бизнес модели и пазари, за нови работни места и технологично развитие“ (EUCO 29/19).

„Зелените“ политики на ЕС могат да се обяснят с три главни целеви области на въздействие: постигане на допълнителен икономически растеж, издигане на немитнически външнотърговски бариери и запазване на съотношението между център и периферия между регионите в ЕС. По отношение на постигането на допълнителен икономически растеж, изоставането на ЕС спрямо темповете на прираст на брутния вътрешен продукт в САЩ и Китай отдавна буди притеснения на най-високо ниво, вербализирани например във влиятелния Доклад за конкурентоспособността на Марио Драги (Draghi, 2025). Причините, поради които ЕС се нуждае от допълнителен икономически растеж са комплексни. Растежът е нужен, на първо място, за обслужване на високото ниво на дълга, публичен и частен, на страните в Съюза. По данни на Евростат за 2025 г., лихвените плащания (официалният статистически показател е „проприетарни плащания“) по публичния дълг достигат средно 1.9% от БВП на Съюза, като за ключови страни като Италия и Франция те са съответно 3.9% и 2.2% от БВП³. Като дял от публичните разходи, обслужването на публичния дълг на страните в ЕС през 2025 г. отнема средно 3.9%, като за Италия процентът е дори 8.7%. Освен тежестта на публичния дълг, частният дълг в някои от старите членки на ЕС е на притеснително високо ниво, достигайки в края на 2025 г. 141% от БВП в Германия, 189% от БВП в Нидерландия и 204% от БВП във Франция⁴.

Тези статистики трябва да се тълкуват в смисъл, че голям дял от продукцията, създавана от зрелите икономики на Европа автоматично се преразпределя към финансовия сектор, без да допринася пряко за качеството на живота и икономическото развитие на страните. В подобни условия липсата на достатъчен икономически растеж би означавала или отнемане от ресурсите за консумация и инвестиции, или неплатежоспособност. Растежът е нужен и за запазване на социалния мир и поддържане на скъпите програми за социални услуги в условията на спадаща раждаемост и стагнация на външните пазари. Не на последно място, търсенето на растеж на икономиката е предизвикано от геополитическата надпревара, с възхода на новия икономически фактор Китай, преустановяването на връзките с Руската федерация заради инвазията в Украйна и обтягането на отношенията с традиционния съюзник САЩ.

Доказано е, че страните, тръгващи от по-ниска база по правило регистрират по-висок прираст на БВП, докато са в догонваща позиция. За сметка на това, вече богатите страни се

³ Eurostat. Government Finance Statistics. Data extracted on 22 April 2026. Available: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Government_finance_statistics.

⁴ Trading Economics. “Private Debt to GDP by Country”. Available: <https://tradingeconomics.com/country-list/private-debt-to-gdp>.

затрудняват да растат със същия темп, тъй като икономиките им работят на технологичната граница и растежът е свързан с истински иновации, а не с копиране. Освен това, в повечето богати европейски страни са се формирали институции, които повишават качеството на живота за сметка на забавяне на икономическия растеж: регулации за по-високо качество на въздуха и водите, по-висока степен на защита на потребителите съгласно превантивния принцип, социални мрежи за сигурност, стриктни регулации на трудовия пазар и др. Роля играят и запазените интереси на големите бизнес структури, които са важни с размера си, но се противят на технологичната и организационна промяна, осигуряваща растеж. Всичко това означава, че ЕС, който заради по-високата си задължнялост се нуждае от сравнително по-висок прираст на БВП, в системно отношение е затруднен да го постига.

Преминването към „зелени“ технологии е свързано с по-висока инвестиционна активност – с други думи, с „раздвижване“ на капиталите на финансово-кредитните институции, и дори само с това може да бъде от структурна полза за икономическия растеж в ЕС. Оценка на икономисти на Европейската централна банка (Nerlich, 2025) говори, че постигането на климатичните цели на ЕС, заложи в законодателния пакет „Готови за цел 55“, изисква инвестиции между 2.7 и 3.7% от БВП на Съюза, или сума от порядъка на 1.2 трилиона евро до 2030 г. В обществената дискусия тези средства традиционно се възприемат като „разходи за климата“, но това са на първо място търсещи доходност инвестиции. Въпреки регионалните затруднения и стреса за националните правителства, замяната на базирания на изкопаеми горива енергиен сектор с възобновяеми енергийни източници (ВЕИ) ще генерира доходност на инвеститорите в ЕС и по-високи данъчни приходи, които ще изпълнят посочените горе задачи: обслужване на публичен и частен дълг и овладяване на социалното напрежение с финансиране на социални мерки.

Вторият не-екологичен мотив на „зелените“ политики на ЕС касае регулирането на външнотърговските отношения и издигането на търговска бариера, която на практика действа като мито, без формално да е такава. През 2023 г. е приет, а от януари 2026 г. влиза в сила Механизъм за корекция на въглеродните емисии на границите, с който ЕС може да налага допълнителни такси на вносители от трети страни на чувствителни стоки като цимент, стомана, алуминий, торове, електроенергия и др. На теория този механизъм насърчава по-чистото производство извън ЕС, но на практика той оскъпява вносните стоки, отслабвайки конкурентния натиск върху европейските производители от страни с по-ниски разходи за труд и базирана на изкопаеми горива енергетика: на първо място Китай, където се добиват над 50% от въглицата в света.

В това отношение може да се каже, че ЕС е в стратегически по-неблагоприятна позиция от САЩ и Китай, които са по-свободни да ползват във външнотърговската си политика до инструменти като мита и квоти за внос и износ. Европейският съюз, за разлика от големите си конкуренти на глобално равнище, се затруднява да примири често противоположните търговски интереси на своите 27 държави членки и затова формално се придържа към правилата на Световната търговска организация, които не допускат налагането на дискриминационни мита. За сметка на това ЕС прибегва до заобиколни търговски бариери, които често се мотивират със „зелени“ политики, но ефектът им е същият, както при класическите мита. Паралелно с Механизма за корекция на въглеродни емисии на границите, през 2024 г. Европейската комисия публикува Законодателен акт за промишленост с нулеви нетни емисии, в началото на 2025 г. прие Пакта за чиста промишленост, а през март 2026 г. представи Акт за ускоряване на промишлеността. Всички тези законодателни инициативи имат за цел да поставят индустриалния сектор на ЕС в по-благоприятно положение спрямо глобалните му конкуренти – но без да се засягат принципите на т.нар. свободен пазар, който все още стои в основата на институционалната уредба на ЕС.

Посредством серия от изисквания към бизнеса, официално представяни като „зелени“ или „чисти“, Съюзът може да забави или ограничи проникването на вътрешния пазар на стоки и технологии, които застрашават европейските производители, но оставайки в съгласие с принципите на СТО за равно третиране на националните и международните бизнеси. Впрочем в наскоро предложенния Акт за чиста промишленост Европейската комисия, на фона на нарастваща глобална политическа и търговска несигурност, вече не се придържа толкова стриктно към въпросните принципи, а въвежда и протекционистични инструменти, отдавна използвани от САЩ – например предпочитание за европейски производители при обществени поръчки. Но преди да се стигне до влошаването на отношенията със САЩ в началото на втория президентски мандат на Доналд Тръмп, ЕС все още формално се придържаше към принципите на свободна търговия и съответно разчиташе основно на „зелените“ търговски бариери.

Трети не-екологичен аспект на зеления преход, т.е. на смяната на въглеродните енергоизточници с ВЕИ, е новият баланс на индустриалните сили в Съюза след разширяването му на изток през 2004 и 2007 г. Показателно е, че през 1995 г. Германия, Франция и Италия заедно формират 66% от промишленото производство на 27-те страни, които сега образуват Европейския съюз. През 2024 г. делът на „Голямата Тройка“ вече спада до 54%. През последните десетилетия страни като Полша, Словакия, Словения и България постигат значителен ръст на обемите на промишлената продукция, докато индустрията в повечето стари членки е в застой; в Германия след 1990 г. са закрити близо 1 млн. работни места в преработващата промишленост.

В старите страни-членки, които остават политическо и интелектуално ядро на Съюза се засилва наративът за нуждата от „борба срещу деиндустриализацията“.

Тук не се твърди наличие на причинно-следствена връзка, но е извън съмнение, че именно новите членки на ЕС в Източна Европа са най-засегнати от енергийния преход, провъзгласен от политици от старите членки. През 2015 г., когато ЕС поема ангажимент за декарбонизация, от общо 14 страни в Европа с БВП на човек от населението над 20 000 долара (т.нар. „богати страни“), само в една страна делът на въглицата в енергийния микс е над 20%: това е Германия, чиято мощна икономическа структура ѝ позволява да се справя по-лесно с предизвикателствата на прехода. Във всички останали 10 европейски страни, където въглицата имат над 20% тежест в енергийния микс, БВП на човек от населението през 2015 г. е под съществения праг от 20 000 долара. Оказва се, че именно страните, които имат най-малък капацитет за осъществяване на енергиен преход трябва да понесат голямата тежест от поетите от ЕС климатични ангажименти. Икономическият мащаб на енергийния преход не е по силите дори на по-напреднали източни членки на ЕС: инвестициите за излизане от въглищната енергетика в Полша до 2030 г. се оценяват на 185 млрд. евро (EPRS, 2024). Принудителната смяна на енергийната база забавя прираста на БВП на източните членки – за разлика от повечето стари членки, където въглеродната икономика отшумява и които освен това предлагат на пазара технологични решения за декарбонизация.

Изброените три аспекта (не задължително „причини“) на зелените политики на ЕС в областта на енергетиката не изчерпват мотивите за декарбонизация. От решаващо значение е намаляването на зависимостта от вноса на енергоресурси, който прави ЕС уязвим от авторитарни режими като тези в Русия и Близкия Изток, а все повече и от САЩ. Постигането на по-здравословна среда на живот също е главен мотив, тъй като въглеродната енергетика доказано води до по-високи нива на заболяемост и смъртност, включително в България (Kushta et al., 2021; Кели, Татари, Миливирта, 2024). Така или иначе, анализът дотук носи съществено послание: в зелените политики на ЕС екологията не противостои на икономиката, каквито критики се отправят към Европейската комисия през последните години. В сила е обратното: зелените политики са централен инструмент в икономическата стратегия на ЕС, независимо че поради чувствителния характер на някои от целите на тази стратегия (възпиране на Китай, запазване на водещата роля на традиционния център в ЕС за сметка на периферията, обслужване на неустойчивия дълг и др. под.) тези аспекти рядко се експлицират.

От тази гледна точка, зелените инициативи на Европейската комисия се обясняват най-добре с термина „индустриална политика“. В специализираната литература съществуват дефиниционни нюанси (вж. Fernandes, Reed, 2026), но същината на тази управленска идея е

сравнително проста: индустриална политика е целенасочена дейност на правителството за постигане на по-висока добавена стойност в икономиката, която използва селективен подход, тоест дава предпочитание за едни икономически сектори, технологии или компании за сметка на други. Открояват се няколко принципни момента: първо, селективният подход означава, че има и губещи сектори, технологии и компании. Второ, активната роля на правителството в подкрепа на икономиката е от решаващо значение – което на практика е скъсване с доминиращата през последните години философия за държавна ненамеса в икономиката. Трето, под „индустриална“ не трябва да се разбира задължително дейност, свързана с преработващата промишленост, като е възможна индустриална политика в областта на селското стопанство или туризма⁵. Четвърто, приема се, че съществува йерархия на икономическите дейности: че съществуват „добри“ и „лоши“ сектори в зависимост от добавената стойност, която те създават и ефектите им върху технологичното равнище на икономиката и качеството на живот на населението. В теорията „добрите“ сектори често се наричат „Шумпетериански“, а „лошите“ – „Малтусиански“ (Reinert, 2007).

Заради някои икономически грешки на европейски страни през 1970-те и 1980-те години, а най-вече заради възприетата в институционалната уредба на ЕС в началото на 2000-те години философия за държавна ненамеса в икономиката, практиката на индустриалната политика дълго време е маргинализирана в Съюза. В това време страни като Япония, Южна Корея и Китай активно разработват и прилагат индустриални политики, което им дава безспорно предимство на международните пазари (Lin, 2012: 55). След първия президентски мандат на Доналд Тръмп и особено при администрацията на Джоузеф Байдън САЩ също се завръщат, и то категорично, към индустриалната политика (Fasteau and Fletcher, 2024). Европейският зелен пакт, известен в обществото като „Зелената сделка“, е опитът на ЕС да отговори на тази видима промяна в икономическата философия и стратегия. Чрез „Зелената сделка“ Европейската комисия цели да постигне, освен другото, обновяване на производствените мощности, засилване на иновационния капацитет, технологична промяна и конкурентно предимство на световните пазари. За разлика от САЩ и Китай, ЕС остава институционално и идеологически обвързан с режима на свободна търговия и държавна ненамеса в икономиката (Wigger and Lavery, 2026). Независимо от това, ЕС все по-често прибегва до зелени търговски бариери, за да предпази европейските производители.

Ключова особеност на индустриалната политика на ЕС, включително в областта на Зеления преход, е, че за нея отговаря Европейската комисия, а националните правителства са

⁵ Английската дума *industry* има много значения, едно от които е *браниш, сектор на икономиката*. Съответно, най-точният превод на *industrial policy* на български език е *секторна политика*.

ограничени в действията си за селективна подкрепа на икономиката. Според Договора за функционирането на Европейския съюз (чл. 107 и 108) селективната държавна подкрепа за икономиката е „несъвместима с вътрешния пазар“ освен в региони с „необичайно ниско жизнено равнище“. Държавите членки трябва да „нотифицират“ Европейската комисия за всяко свое намерение за предоставяне на помощ на бизнеса – и Комисията често не дава одобрение за подобна подкрепа. Съответно националната държава, която още от времето на меркантилизма е главният субект, провеждащ индустриална политика, в институционалната уредба на ЕС е изместена за сметка на Европейската комисия. Подобен подход създава координационни проблеми (Frauenlob, 2025) – и всъщност обяснява засиления акцент на Комисията върху развитието на регионите като самостоятелни управленски субекти, за сметка на институционалното изпразване на държавите членки и частичното им отстраняване от ангажимента за структурно усъвършенстване на икономиката.

В сферата на енергийния преход, възприетата уредба на индустриалната политика в ЕС поставя акцент върху засегнатите въглищни региони, за които се изготвят „планове за справедлив преход“, докато компенсаторните политики във връзка с декарбонизацията на национално равнище не са конкретизирани. Това допълнително ощетява капацитета за икономическа трансформация на страните с по-слаба институционална структура като България.

Поставените въпроси за същността на икономическата философия и политиката на енергийния преход в ЕС изискват национален стратегически отговор, основан на задълбочен анализ, който излиза извън ограниченията на настоящия текст. И все пак, каква трябва да бъде реакцията на българската държава спрямо повдигнатия кръг проблеми? България е една от страните в ЕС с най-малък финансов и институционален капацитет за осъществяване на енергиен преход, а в същото време тя се нарежда сред страните в ЕС с най-висок дял на базираната на изкопаеми горива енергетика – основно заради големите ТЕЦ на лигнитни въглища в комплекса „Марица-изток“. Преди да се предложат отговори, трябва да се подчертае, че независимо от концептуалните и институционалните недостатъци на „зелената“ политика на ЕС, България не разполага с по-добра икономическа и геополитическа алтернатива. Съответно, страната трябва добросъвестно да участва в процеса на енергийна трансформация, стремейки се да достигне до оптимални резултати в зададените от Европейската комисия рамки – като едновременно с това ясно декларира своята двойно ошетенa позиция в енергийния преход. С тази най-важна предпоставка, индустриалната политика на енергийния преход в ЕС очертава три основни стратегически изисквания към България.

Първо, да се възприеме реалността, че въглищната енергетика е един от губещите („лоши“, или „Малтусиански“) сектори, който е умишлено изоставен в индустриалната политика

на ЕС, започвайки още от 1950-те години (Brauers, Oei and Walk, 2020). Красноречив е фактът, че обемите във въгледобива в ЕС между 1990 и 2024 г. са спаднали с почти 80%, а потреблението на въглища (т.е. с отчитане на вноса) – с над 70%. Държавното управление в България трябва да започне да вижда във въглищния сектор не „енергийно сърце“, а залязваща индустрия, която може да играе само преходна роля в националния енергиен микс. Това не означава незабавно закриване, преди да са намерени заместващи решения, гарантиращи националната енергийна сигурност и алтернативна икономическа активност в засегнатите райони. Въпреки това, необходими са планомерни и бързи действия за преодоляване на националната зависимост от енергиен подсектор, маргинализиран от индустриалната политика на Съюза. Както стана ясно, отказът на ЕС от въглищната енергетика не е просто „екологична политика“, а елемент от външнотърговската политика на ЕС; Съюзът няма да изостави отдавна замислен и разработван инструмент за ограничаване на нежелан внос от Китай, Индия и други трети страни, и България трябва стратегически да се адаптира към този факт.

Второ, ако индустриалната политика е селективен подход на държавата в икономиката, България се нуждае от селективен подход и в самата въглищна енергетика. Предприятията от въглищния сектор в страната силно се различават по своята собственост, производителност и екологични резултати (Илиева, Бърдаров и Събев, 2023). Някои въглищни предприятия са въведени в експлоатация още през 1950-те години и в момента се явяват големи замърсители на локалната околна среда; има и такива, чиято собственост отговаря на определението „сенчеста“ и чиито последователни действия корумпират бизнес средата в цялата страна („Грийнпийс“ – България, 2018). В същото време съществува и голяма държавна ТЕЦ, както и ТЕЦ, модернизирани през последните десетилетия, чиито дългосрочни договори с държавата наскоро са изтекли и могат да бъдат интегрирани в евентуална нова държавна въглищна компания, която да управлява енергийния преход. Селекцията на най-производителните и стратегически важни ТЕЦ, а след това оптимизиране на персонала и дейността им, паралелно с мащабна програма за рекултивация на засегнатите от въгледобива терени, може да е благоприятна алтернатива на хаотичното „затваряне“, свързано с регионална безработица, депопулация и стрес в националната енергийна система.

Трето, Европейската комисия провежда индустриална политика, чиито цели не винаги са синхронизирани с различните цели на държавите членки (икономическите и търговските цели на държавите в ЕС са неизбежно различни, тъй като те се намират не просто на различно ниво на богатство, а на различен стадий на своето стопанско развитие). По тази причина страни като България се нуждаят от разработването на собствена индустриална политика, която надгражда индустриалната политика на ниво ЕС. В тази насока, ако приемем, че Европейската комисия

провежда индустриална политика чрез енергиен преход, за България става наложителен обратният подход: енергиен преход чрез индустриална политика. Преходът извън въглищния сектор в България, и особено в „Марица-изток“, може да се осъществи по справедлив начин само ако старите мощности, базирани на изкопаеми горива бъдат заменени от нова индустриална екосистема, отговаряща на технологичните изисквания към средата на XXI век, изградена с активното съдействие на държавата.

Инструментите на индустриалната политика са сравнително добре познати от практиката на успешните държави в света, но разгръщането им в страна като България е едновременно интелектуално, организационно и финансово предизвикателство. От друга страна, енергийният преход в България може да подпомогне индустриалната политика, предлагайки ѝ структуриращ проблем. С други думи, енергийният преход в България се нуждае от индустриална политика, също както индустриалната политика се нуждае от енергиен преход.

Икономическият растеж в света оказва груб натиск върху планетарните екосистеми и човешката икономика от десетилетия е излязла извън „пространството за безопасно функциониране“. В този смисъл, целите на Европейската комисия за декарбонизация на икономиката на ЕС са правилни и необходими – и в крайна сметка вероятно ще бъдат последвани и от другите държави и блокове в света. Но енергийният преход би могъл да протече по различни начини: хаотично, като колапс, или като планомерно заместване на „лошите“ сектори и технологии с „добри“. По пътя на енергийния преход една европейска държава би могла да влезе в ролята просто на разпределител на средства и помощи от ЕС, след което да потушава чрез национални трансфери социалното недоволство в засегнатите региони и предприятия. Друга европейска държава би могла да играе проактивна роля в енергийния преход, предлагайки организационна и капиталова подкрепа за създаване на алтернативи за замествения въглищен сектор, която подкрепа може да се превърне в стимул за въздигане на цялата национална икономика. Леви и десни политици и интелектуалци в България се обединяват в защита на въглищното статукво, тъй като не разбират скокообразния процес на технологична промяна в икономиката, не отчитат фактори като повишена смъртност и ниска производителност и остават при несъществуващото противопоставяне „екология – икономика“. Но има и друг, по-перспективен път.

Литература

„Griynpiys“ – Bulgaria. (2018). Finansovite mini. Senchesti finansovi interesi v balgarskia vagledobiv iztochvat publichni fondove, unishtozhavat hilyadi choveshki sadbi i zamarsyavat tezhko okolnata sreda. Sofia: „Griynpiys“ – Bulgaria. [„Грийнпийс“ – България. (2018).

Финансовите мини. Сенчести финансови интереси в българския въгледобив източват публични фондове, унищожават хиляди човешки съдби и замърсяват тежко околната среда. София: „Грийнпийс“ – България].

Brauers H., Oei P-Y., Walk P. (2020). Comparing coal phase-out pathways: the United Kingdom's and Germany's diverging traditions. *Environmental Innovation and Societal Transitions*. (37), 238–253.

Draghi, M. (2025). *The Future of European Competitiveness*. Part A. A competitiveness strategy for Europe. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

EPRS. (2024). Poland's climate action strategy. Roadmap to EU climate neutrality – scrutiny of member states. Climate Action Research and Tracking Service, European Parliament.

Evropeyski savet. (2019). Zaklyuchenia na Evropeyskia savet ot 12 dekemvri 2019 g. (EUCO 29/19) [onlayn]. Bryuksel. [Европейски съвет. (2019). Заключение на Европейския съвет от 12 декември 2019 г. (EUCO 29/19) [онлайн]. Брюксел].

Fasteau, M., Fletcher, I. (2024). *Industrial Policy for the United States. Winning the Competition for Good Jobs and High-Value Industries*. Cambridge University Press.

Fernandes, A. M., Reed, T. (2026). *Industrial Policy for Development. Approaches in the 21st Century*. Washington, DC: The World Bank.

Frauenlob, M. (2025). The return of industrial policy in the United States and the EU: A comparative perspective. *Wirtschaft und Gesellschaft*. 51(2), 55–73.

Ilieva N., Bardarov G., Sabev D. (2023). Regionalen demografski i sotsialno-ikonomicheski analiz na rayona na „Maritsa-iztok“. Sofia: Fondatsia „Fridrih Ebert“ [Илиева Н., Бърдаров Г., Събев Д. (2023). Регионален демографски и социално-икономически анализ на района на „Марица-изток“. София: Фондация „Фридрих Еберт“].

Keli D., Tatari V., Milivirta L. (2024). Vazdeystvie na zabavenoto izvezhdane ot eksploatatsia na vaglishtni elektrotsentrali v Bulgaria varhu kachestvoto na vazduha. Tsentar za izsledvania v oblastta na energetikata i chistia vazduh (CREA). [Кели Д., Татари В., Миливирта Л. (2024). Въздействие на забавеното извеждане от експлоатация на въглищни електроцентрали в България върху качеството на въздуха. Център за изследвания в областта на енергетиката и чистия въздух (CREA)].

Kushta J. et al. (2021). Disease burden and excess mortality from coal-fired power plant emissions in Europe. *Environment Research Letters*, 16, 045010.

Lin, J. (2012). *New Structural Economics. A Framework for Rethinking Development and Policy*. Washington: The World Bank.

- Nerlich C. et al. (2025). Investing in Europe's green future: green investment needs, outlook, and obstacles to funding the gap. ECB Occasional Paper No. 367. European Central Bank, Frankfurt a. M.
- Reinert, E. (2007). *How Rich Countries Got Rich and Why Poor Countries Stay Poor*. London: Constable.
- Wigger A., Lavery S. (2026). InvestEU: Neoliberal lineages and contradictions in the new EU industrial policy. *Policy and Governance*, (14), Art. 11257.